

PROŠLOST

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 60
Godina XXX
Novembar, 2025.
[str. 81-112]

© Monos 2025

Tuzlansko-podrinjski kanton – prvi formirani kanton u Federaciji Bosne i Hercegovine

Prof. dr. Izet Hadžić, Mr. Alija Mevkić

Ovaj rad obrađuje kontekst formiranja Tuzlansko-podrinjskog kantona kao prvog kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, konstituisanog 22. augusta 1994. godine, te njegov historijski, politički i administrativni značaj. Fokus je na pionirskoj ulozi Tuzlansko-podrinjskog kantona u uspostavi kantonalnog sistema unutar nove federalne strukture, kao i na organizaciji prvih institucija vlasti – Vlade i Skupštine Kantona. Posebno je istaknuta funkcionalna uloga Tuzle kao sjedišta kantonalne vlasti i političkog, ekonomskog i kulturnog centra regije. Analizom relevantnih dokumenata, stručnih i naučnih radova, zakonodavnih akata i sekundarnih izvora, rad prikazuje proces uspostavljanja administrativnih struktura, očuvanja multietničkog karaktera regije i jačanja lokalne stabilnosti u složenim ratnim okolnostima. Iako rad primarno obrađuje Kanton kao cjelinu, u njemu se također razmatra i uloga Gračanice kao i drugih općina, koje su svojim kadrovskim, privrednim i društvenim resursima omogućile funkcionisanje prvih kantonalnih institucija. Rad također razmatra utjecaj Tuzlansko-podrinjskog kantona na formiranje drugih kantona u Federaciji BiH, njegov doprinos decentralizaciji vlasti i jačanju regionalnog identiteta. Cilj istraživanja je pružiti historijski, politički i administrativni pregled nastanka prvog kantona, istovremeno ukazujući na značaj regionalnih jedinica, što omogućava dublje razumijevanje procesa oblikovanja federalnog sistema i regionalnog razvoja u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: Tuzlansko-podrinjski kanton, Federacija BiH, Vašingtonski sporazum, prvi kanton u Federaciji BiH, Gračanica, okrug Tuzla.

UVOD

Formiranje kantonalnog sistema u Federaciji Bosne i Hercegovine predstavlja jedno od značajnih poglavlja u institucionalnoj i političkoj historiji zemlje. Među kantonima, Tuzlansko-podrinjski kanton zauzima posebno mjesto, jer njegova uspostava odražava specifične historijske, političke i administrativne okolnosti koje su oblikovale regionalni razvoj i organizaciju vlasti. U ovom radu razmatrat ćemo nastanak kantona kroz širi historijski i politički kontekst, uključujući ratne prilike, uz poseban osvrt na doprinos općina koje su ušle u sastav kantona. Primjeri općina poput Gračanice omogućavaju dublje razumijevanje regionalnih dinamika, stabilnosti i kadrovskih resursa koji su doprinijeli osnivanju kantona.

Analizirat ćemo kako su različiti faktori – politički, vojni, administrativni i društveni – utjecali na uspostavu prvih institucija kantona. Poseban naglasak stavljen je na multietnički karakter regije, koji je oblikovao proces donošenja odluka, organizaciju lokalne vlasti i koordinaciju između općina. U radu ćemo se osvrnuti na različite izvore, uključujući historijske dokumente, zakonodavne akte, službene izvještaje, arhivske materijale i sekundarnu literaturu, kako bismo pružili što cjelovitiju i precizniju sliku procesa.

Cilj rada je da kroz detaljnu analizu predstavi historijski i politički okvir, administrativnu organizaciju

i regionalne faktore koji su doveli do formiranja kantona, istovremeno naglašavajući doprinos ključnih općina. Posebna pažnja posvećena je integraciji lokalnih institucija, funkcionalnom povezivanju općina i ulozi Tuzle kao središta kantonalne vlasti. Ovaj uvod postavlja temelje za razradu historijskog i političkog konteksta osnivanja kantona, njegovog administrativnog značaja, te doprinosa regionalnih jedinica u narednim poglavljima.

Kroz analizu raznovrsnih dokumenata i izvora, možemo djelimično sagledati kompleksnost procesa, razumjeti izazove sa kojima su se suočavali lokalni i kantonalni akteri, te uvidjeti kako su politički, administrativni i društveni faktori oblikovali prvi kanton u Federaciji BiH. Rad će predstaviti prikaz formiranja prvog kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, te uspostavljanje njegovih prvih institucija, uzimajući u obzir značajnu ulogu općina koje su ušle u njegov sastav.

Historijski i politički kontekst

Za uspješno istraživanje nastanka Tuzlansko-podrinjskog kantona, neophodno je osvrnuti se na okolnosti u kojima se odvijao politički život na ovoj regiji. Prije svega, u aprilu 1992. godine započinje agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, a samim tim i na prostor tuzlanske regije, koja biva izložena snažnim agresorskim napadima. U takvim okolnostima, okupljanje svih patri-

otskih snaga Bosne i Hercegovine, bez obzira na nacionalne ili ideološke razlike bilo je nužno i ubrzalo je proces tzv. ratne organizacije Tuzlanske regije.

Prostor sjeveroistočne Bosne je prema popisu stanovništva iz 1991. godine naseljavalo 949.682 stanovnika, a od 19 općina, njih 9 je već početkom 1992. bilo djelimično okupirano od strane agresora. Važno je istaći podatak da je na ovom prostoru prema popisu iz 1991. godine gustina naseljenosti bila 139 stanovnika na kvadratni kilometar, dok je bosanskohercegovački prosjek bio 85 stanovnika na kvadratni kilometar, iz čega vidimo da je prostor sjeveroistočne Bosne bio mnogo gušće naseljen u odnosu na bosanskohercegovački prosjek.¹ Važno je istaći i multietničku strukturu stanovnika ove regije, koja je sačuvana i tokom agresije, za razliku od mnogih drugih sredina u Bosni i Hercegovini. Tako su prostori koji su bili pod kontrolom Armije Republike Bosne i Hercegovine u svojim mogućnostima sačuvali multietničku strukturu, dok su prostori pod kontrolom agresorskih snaga JNA i Vojske RS-a bili izloženi masovnom protjerivanju nesrpskog stanovništva, što će

se kasnije nazvati *etničko čišćenje*. Ovim pojmom dolazi do prikriivanja genocida i zločina protiv čovječnosti koji su, shodno presudama međunarodnih sudova počinili pripadnici agresorskih vojski.² Na taj način, na teritorijama pod njihovom kontrolom nije mogla opstati multietnička struktura stanovništva.

Prvi koraci ka formalnoj regionalizaciji ove regije dogodili su se 3. maja 1992. godine kada su predstavnici sedam općina regije Tuzla potpisali dokument o zajedničkoj odbrani prostora, ukoliko bilo koja od njih bude napadnuta.³ Potreba za zajedničkom odbranom i rješavanjem zajedničkih problema općina je dovela do formiranja Koordinacionog savjeta regije Tuzla. Početkom septembra 1992. godine, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine imenovalo je republičko povjereništvo za Okrug Tuzla, a tek krajem decembra 1992. godine, Okrug je i konstituisan.⁴

Iako se u formalnim dokumentima, poput Monografije Skupštine Tuzlanskog kantona navodi da je sastanak od 3. maja 1992. godine bio prvi korak ka regionalizaciji tuzlanske regije u okviru Bosne i Hercegovine, sa ove vremenske distance, u cilju naučne istine,

1 Federalni zavod za statistiku BiH, Popis stanovništva 1991, <https://fzs.ba/index.php/popis-stanovnistva/popis-stanovnistva-1991-i-stariji/> (10.09.2025.)

2 Alija Mevkić, *Devolucija političkog uređenja Bosne i Hercegovine u vremenu agresije 1992-1995*, Filozofski fakultet u Tuzli, Tuzla, 2024, 50.

3 Hazim Rančić (ur.), *Skupština Tuzlanskog kantona 1994.-2004.*, Skupština Tuzlanskog kantona, Tuzla, 2004, 15.

4 H. Rančić (ur.), *Skupština Tuzlanskog kantona 1994.-2004.*, 15.

može se diskutovati o navedenoj tvrdnji. Naime, sastanak predstavnika 7 općina ove regije, održan je 3. maja 1992. godine, samo dan nakon hapšenja predsjednika Predsjedništva Bosne i Hercegovine Alije Izetbegovića u Lukavici, nakon povratka sa mirovnih pregovora u Lisabonu. U svakom podsjećanju na događaje s početka maja 1992. godine u Tuzli, nezaobilazno je spomenuti snimljeni telefonski razgovor između tadašnjeg predsjednika općine Tuzla Selima Bešliagića i komandanta Aerodroma Dubrave kod Tuzle, majora Tomislava Pračera, u kojem Pračer Bešliagiću nudi autonomiju Tuzle i regije. Svake godine u mjesecu maju javnost se podsjeća na ovaj razgovor i čuveno Bešliagićevo historijsko ne. Ipak, zanimljivo je analizirati Pračerove riječi u toku razgovora, kada on kaže *“...proglasi autonomiju... sa tim svojim saradnicima, i one opštine što si govorio.”*⁵ Ovaj dio Pračerovih izgovorenih rečenica nisu u fokusu javnosti, a one ipak upućuju na činjenicu da su Bešliagić i Pračer već ranije razgovarali o ovim pitanjima, te da je Bešliagić spominjao neke općine. Razgovor su obavili telefonski 13. maja 1992. godine, samo 10 dana nakon spomenutog sastanka predstavnika 7 općina. Šesnaest go-

dina poslije, u Centralnom dnevniku Hayat televizije sa voditeljom Senadom Hadžifejzovićem, prvi put su se sastali Selim Bešliagić i Tomislav Pračer. Pored ostalih interesantnih izjava, veoma je važno spomenuti i izjavu Bešliagića u kojoj kaže *“... i Vi znate da smo mi čitavo vrijeme razgovarali o tome da zajednički napravimo jedinice koje bi kontrolisale i sprečavale incidentna stanja, ali je komanda tuzlanskog korpusa JNA odustala jer je zahtijevala da se promijeni izborni rezultat u opštinama u kojima su pobijedile nacionalne stranke.”*⁶ Bešliagić sa te vremenske distance dodaje da smatra da je *“politika koja je vođena iz Beograda bila da se u Bosni i Hercegovini napravi jedna politika angažmana, da se naprave autonomije kao što je bila Krajina. U knjizi Vasiljevića o radu u KOS-u je dokazano da je to bila tendencija i politika Generalštaba JNA...”*. Uzimajući u obzir vrijeme održavanja spomenutog sastanka predstavnika 7 općina, izjave tokom telefonskog razgovora, gostovanje u emisiji iz 2008., moglo bi se diskutovati o prvobitnim namjerama učesnika tog sastanka, ali to pitanje nije u fokusu ove teme, pa ga ostavljamo otvornim za neka naredna istraživanja.⁷ Ističemo da je važno da do autonomije nije došlo, te

5 Selim Bešliagić i Tomislav Pračer, Telefonski razgovor 13. maj 1992., <https://www.youtube.com/watch?v=eT8kVgnrUOI> (16.09.2025.)

6 Selim Bešliagić i Tomislav Pračer, Televizijski susret, 13. maj 2008., <https://www.youtube.com/watch?v=6Db9SSptB9s> (16.09.2025.)

7 Važno je spomenuti i informaciju da su predstavnici tuzlanskog SDP-a, čiji je kadar bio i Bešliagić, još prije Referenduma za nezavisnost Bosne i Hercegovine predlagali da se građani Tuzle dodatno

da je Predsjedništvo BiH, početkom septembra imenovalo Povjereništvo Okruga Tuzla, koji će kasnije djelovati u punom kapacitetu i iz kojeg će izrasti prvi formirani kanton u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Ako govorimo o važnosti ovog područja, možemo spomenuti činjenicu da je u pogledu bosansko-hercegovačke privrede i industrije, sjeveroistočna Bosna bila izuzetno bogata prirodnim resursima kao što su šume i hidropotencijali, a u ovoj regiji su i najveće rezerve soli i uglja. Pored izuzetno razvijene hemijske industrije, važno je istaći i poljoprivrednu djelatnost, naročito u poljima Semberije i Posavine, kao i dolinom rijeke Spreče.

Na osnovu svih iznesenih podataka, može se zaključiti da je tuzlanska regija bila izuzetno važan dio Bosne i Hercegovine, te je kao takva bila u posebnom fokusu agresora. U odnosu na druge regije, ova regija imala je svoje posebne specifičnosti koje se mogu sažeti u nekoliko odrednica:

- Najveća slobodna teritorija u Bosni i Hercegovini;
- Najveća regionalna vojna komponenta koja je branila Bosnu i Hercegovinu organizirana

- u Drugom korpusu Armije Republike Bosne i Hercegovine;
- Najveća regionalna koncentracija bošnjačkog stanovništva;
- Jedinstvena borba Bošnjaka, Hrvata i ostalih građana protiv agresora;
- Uspostavljanje Okruga Tuzla, kao prve strukture regionalne vlasti u Republici Bosni i Hercegovini;
- Borba za očuvanje multietničke Bosne i Hercegovine;
- Tuzlom, kao centrom regije, vladaju opozicione političke partije.⁸

U ovakvim okolnostima bilo je potrebno formirati regionalne strukture civilne vlasti i odgovoriti različitim izazovima. Na temelju navedenih specifičnosti, može se razumjeti značaj formiranja Tuzlansko-podrinjskog kantona kao prvog u Federaciji BiH, što će imati dalekosežne političke i društvene posljedice.

OSNIVANJE TUZLANSKO-PODRINJSKOG KANTONA

Nakon nekoliko manje uspješnih pokušaja uspostavljanja mira u Bosni i Hercegovini, pod utjecajem intenzivne američko-njemačke diplomatske aktivnosti, Izetbegović i Tuđman su se sastali u Bonnu 10. januara 1994. godine, te su na tom sastanku

izjašnjavaju da li su za BiH u jugoslovenskoj zajednici sa avnojevim granicama, povodom čega je tih dana tuzlanska općinska organizacija SDA reagirala u listu "Front slobode", nazivajući to pokušajem pribavljanja legitimiteta da se Tuzla 'voljom naroda' priključi krnjoj Jugoslaviji. (Perfidni pokušaj SDP-a, *Front slobode*, XLIX/1992, br. 3191, 7)

8 Izet Hadžić, Ahmed Hadžić, Političke i vojne prilike u Tuzlansko-podrinjskom kantonu u godini Deytonskog mira, *Historijski pogledi* 6, Tuzla, 2021, 187.

dogovorili prekid vatre i uspostavu trajnog i cjelovitog mira između bošnjačkog i hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini. Formalni sporazum o navedenom su 23. februara 1994. godine u Zagrebu potpisali general Ante Roso, glavni zapovjednik HVO-a i general Rasim Delić u ime Armije R BiH. Taj će sporazum poslužiti kao svojevrsan uvod za pregovore u Vašingtonu koji započinju 26. februara i traju do 1. marta 1994. godine. U konačnici, Sporazum je potpisan 18. marta 1994., u formi tri dokumenta: Okvirni sporazum o Federaciji BiH, Prijedlog Ustava Federacije BiH i Preliminarni sporazum o budućoj ekonomskoj i vojnoj suradnji između Federacije i Republike Hrvatske. U ime Bošnjaka Sporazum su potpisali Alija Izetbegović i Haris Silajdžić, a u ime Hrvata Franjo Tuđman i Krešimir Zubak.⁹ Iako je potpisivanje Vašingtonskog sporazuma doprinijelo uspostavljanju mira, treba naglasiti da su njime zadovoljeni politički interesi rukovodstva HDZ-a, jer je to bio prvi korak ka devoluciji političkog uređenja Bosne i Hercegovine.¹⁰ Na taj način je i formalno otpočela decentralizacija vlasti u Bosni i Hercegovini.

Važno je u kontekstu mirovnih sporazuma napomenuti značajnu ulogu američke diplomatije u po-

kušajima uspostave mira u Bosni i Hercegovini. Ima mišljenja da je taj napor bio rezultat mišljenja određenih političkih krugova u Americi koji su *“mogućnost trajnog mira u Evropi vidjeli u rješavanju balkanskog pitanja”*, o čemu je još prije početka agresije, u kontekstu nekih ranijih sukoba, pisao i dr. Haris Silajdžić.¹¹

Skupština Okruga Tuzla je već 19. marta 1994. godine razmatrala Okvirni sporazum o uspostavljanju Federacije u područjima Bosne i Hercegovine sa većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom, a izvijestilac po ovoj tački bio je član Predsjedništva BiH, Stjepan Kljuić koji je istakao posebno zadovoljstvo što su *“na Okrugu Tuzla sačuvani dobri odnosi Bošnjaka i Hrvata koji su došli do izražaja u zajedničkom otporu agresoru...”*¹². Sama činjenica da je Skupština Okruga Tuzla, koju su činili uglednici iz svih općina Okruga, samo dan nakon potpisivanja Sporazuma, u ratnim okolnostima, razmatrala taj Sporazum, govori o volji i spremnosti ključnih aktera da aktivno učestvuju u implementaciji istog.

Ustavotvorna skupština Federacije Bosne i Hercegovine je na sjednici održanoj 30. marta 1994. godine donijela Odluku o proglašenju Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.

9 I. Hadžić, A. Hadžić, Političke i vojne prilike u TPK, 189.

10 Alija Mevkić, *Devolucija političkog uređenja Bosne i Hercegovine u vremenu agresije 1992-1995*, 50.

11 Haris Silajdžić, *Albanija i SAD kroz arhive Vašingtona*, Oslobođenje Public, Sarajevo, 1991, 65.

12 I. Hadžić, Političke i vojne prilike u TPK, 190.

Njime je “preoblikovana teritorijalna struktura Bosne i Hercegovine”.¹³ Načela konstituisanja federalnih jedinica određena su Bečkim sporazumima iz maja 1994. godine na način da područje kantona čine općine u kojima većinu stanovništva čine Bošnjaci i Hrvati. Iako je bilo predviđeno da Federaciju BiH čini osam kantona, Ustavotvorna skupština Federacije Bosne i Hercegovine je donijela Zakon o federalnim jedinicama kojim je određeno da će Federaciju Bosne i Hercegovine činiti deset kantona čiji nazivi će biti određeni isključivo po regionalno-geografskim karakteristikama.¹⁴

Konkretna aktivnost na Okrug u Tuzla na osnivanju budućeg Tuzlansko-podrinjskog kantona započele su 27. aprila 1994. godine kada je Predsjedništvo Okruga, na svojoj redovnoj sjednici predložilo odgovarajuće mjere u tom pravcu. Shodno tim mjerama, odmah je svim općinama upućen zahtjev da delegiraju po pet poslanika u prelazno zakonodavno tijelo. Predsjedništvo Okruga je na sjednici održanoj 28. jula 1994. godine obrazovalo i Komisiju za izradu prvih kantonalnih propisa, koju su činili Suada Palavrić kao predsjednik, te Mirza Jusufović, Nedim Nuhić, Šaban Mujčinović, Ismet Trumić, Tomislav Ljubić i

Rizah Pašić, kao članovi. Osnovni zadatak Komisije bio je da izradi glavne kantonalne propise kao što su Ustavni zakon, Poslovnik o radu Skupštine, Nacrt Ustava, te nacrti ostalih propisa. Nakon izrade propisa, provedene su javne rasprave kao i međustranačka usaglašavanja, a Predsjedništvo Okruga je donijelo Odluku o načinu rada Skupštine Tuzlansko-podrinjskog kantona. Skupštinom je, shodno odluci, do izbora predsjedavajućeg rukovodilo Radno predsjedništvo kojeg su činili: Izet Hadžić, kao predsjedavajući, te Hazim Vikalo, Ivo Andrić Lužanski i Suada Palavrić kao članovi.¹⁵ Nakon delegiranja poslanika, pripreme kantonalnih propisa, te imenovanja Radnog predsjedništva, sve je bilo spremno za održavanje konstituirajuće sjednice Skupštine Tuzlansko-podrinjskog kantona.

U ponedjeljak, 22. avgusta 1994. godine, u Kristalnoj sali Hotela Tuzla održana je konstituirajuća sjednica Skupštine Tuzlansko-podrinjskog kantona na kojoj je Verifikaciona komisija potvrdila mandate za 85 poslanika, njih po 5 iz svake od 17 općina koje su ušle u sastav kantona, a to su: Banovići, Bratunac, Brčko, Čelić, Doboj Istok, Gračanica, Gradačac, Kalesija, Kladanj, Lukavac, Srebrenica, Srebrenik, Ugljevik-

13 Kasim Begić, *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma (1991-1996)*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1997., 165.

14 Suad Kurtćehajić, *Prilozi za politički sistem Bosne i Hercegovine*, Futur art, Sarajevo, 2017, 308.

15 H. Rančić (ur.), *Skupština Tuzlanskog kantona 1994.-2004.*, 17.

Slika 1: Poslanici Prvog saziva Skupštine Tuzlansko-podrinjskog kantona

Teočak, Tuzla, Vlasenica, Zvornik i Živinice. Iz praktičnih razloga odlučeno je da 5 poslanika iz Srebrenice neće ulaziti u kvorum, sve dok ne budu u mogućnosti prisustvovati sjednicama Skupštine. Izbor Tuzle kao centra Kantona bio je očekivan, s obzirom da je već bila politički, vojni i logistički centar regije. Na prvom zasjedanju Skupštine usvojen je Ustavni zakon, donesen je Poslovnik o radu Skupštine, izabran je predsjedavajući, te imenovan sekretar Skupštine, kao i predsjednik Kantona, time je time, s pravne strane gledano, osnovan Tuzlansko-podrinjski kanton.¹⁶ Za prvog pred-

sjedavajućeg Skupštinom izabran je Mustafa Ramić iz Brčkog, diplomirani mašinski inženjer, za sekretara Skupštine Suada Palavrić iz Tuzle, diplomirani pravnik, a za predsjednika Kantona izabran je Izet Hadžić iz Kalesije, diplomirani inženjer saobraćaja. Na taj način prvi formirani kanton u Federacije Bosne i Hercegovine dobio je svoje rukovodstvo.

Shodno Ustavnom zakonu, Skupština Tuzlansko-podrinjskog kantona imala je sljedeće nadležnosti:

- priprema i usvaja Ustav Kantona, a po potrebi i Ustavni zakon i amandmane;

¹⁶ Isto, 19.

- bira predsjednika Kantona;
- bira kantonalne sudije;
- utvrđuje nadležnost Kantonalnog i općinskih sudova;
- donosi zakone i ostale propise neophodne za izvršavanje nadležnosti Kantona;
- usvaja budžet Kantona i donosi zakone o oporezivanju i na drugi način osigurava potrebno finansiranje;
- odobrava zaključivanje međunarodnih sporazuma sa državama i međunarodnim organizacijama, uz saglasnost zakonodavnog tijela Federacije, u skladu sa Ustavom Federacije;
- donosi Poslovnik Skupštine;
- bira predsjedavajućeg i druge funkcionere Skupštine u skladu sa Poslovnikom Skupštine;
- potvrđuje imenovanje Vlade Kantona;
- bira delegate Kantona u Dom naroda zakonodavnog tijela Federacije iz svojih redova, u skladu sa Ustavom Federacije;
- provodi istrage i u tu svrhu može zahtijevati svjedočenja, dokaze i dokumente, ne ulazeći u nadležnosti sudske vlasti;
- vrši i druge poslove iz nadležnosti Kantona.¹⁷

Na sjednici Skupštine održanoj 15. i 17. septembra 1994. godine imenovana je i Vlada Tuzlansko-podrinjskog kantona, koju su činili sljedeći ministri:¹⁸

- Ministar za industriju, energetiku i rudarstvo;
- Ministar za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu;
- Ministar za trgovinu i turizam;
- Ministar pravde;
- Ministar finansija;
- Ministar unutrašnjih poslova;
- Ministar za rad, socijalnu politiku i izbjeglice;
- Ministar za obrazovanje, nauku, kulturu i sport;
- Ministar za promet i komunikacije;
- Ministar za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoline;
- Ministar zdravlja;
- Ministar za obnovu, razvoj i poduzetništvo;
- Ministar za boračka pitanja;
- Dva ministra bez portfelja.¹⁹

Imenovanjem Vlade Tuzlansko-podrinjskog kantona i kantonalna ministarstva počela su raditi s punim institucionalnim djelovanjem. Time je zaokruženo i formalno osnivanje Tuzlansko-podrinjskog kantona.

Sami nazivi ministarstava ukazuju na širok spektar nadležnosti

17 H. Rančić (ur.), *Skupština Tuzlanskog kantona 1994.-2004.*, 38.

18 Prvu Vladu TPK činili su sljedeći ministri: Božo Tomić, Idriz Vrtagić, Halid Kovač, Tomislav Ljubić, Mirsad Kikanović, Hazim Rančić, Šemsudin Hasanbegović, Enver Halilović, Šemso Saković, Ibrahim Moranjković, Kasim Muminhodžić, Muhamed Bilajac, Ferid Hodžić, Muhamed Ibrahimović i Ivica Martinović. Više u: H. Rančić (ur.), *Skupština Tuzlanskog kantona 1994.-2004.*, 36.

19 H. Rančić (ur.), *Skupština Tuzlanskog kantona 1994.-2004.*, 36.

kantonalne vlasti. Ustavni zakon Tuzlansko-podrinjskog kantona, donesen na prvoj sjednici, predviđa tako da predsjednik Tuzlansko-podrinjskog kantona ima izvršnu vlast kantona i nadležan je za: imenovanje Vlade Kantona, predlaganje sudija kantonalnih sudova, potpisivanje odluka Skupštine nakon njihovog donošenja, potpisivanje i ratifikovanje međunarodnih sporazuma u ime Kantona, koje odobrava Skupština, davanje pomilovanja za djela utvrđena kantonalnim zakonima, podnošenje zahtjeva Ustavnom sudu Federacije radi utvrđivanja da li su propisi kantonalnih i općinskih organa u skladu sa Ustavom Federacije, razmatranje izvještaja ombudsmena i osiguravanja uslova za njihov rad, raspuštanje Skupštine Kantona ukoliko ona ne uspije donijeti budžet Kantona prije početka budžetske godine, ostvarivanje saradnje sa organima Federacije, rukovođenje radom Vlade, provođenje politike i izvršavanje kantonalnih propisa uključujući osiguranje izvršenja odluka kantonalnih i federalnih sudova, predlaganje i davanje preporuka iz oblasti kantonalnog zakonodavstva, pripremanje prijedloga budžeta Skupštine, te izvršavanje i drugih poslova koje mu povjeri Skupština Kantona.²⁰ Iz navedenih

nadležnosti jasno je uočljivo da je predsjednik Tuzlansko-podrinjskog kantona imao izuzetno široke i značajne ovlasti u pogledu vršenja vlasti.

Vlada Tuzlansko-podrinjskog kantona je, shodno Zakonu o vladi donesenom 15. septembra 1994. godine, imala sljedeće ovlasti: provođenje kantonalne politike, predlaganje i izvršavanje kantonalnih i drugih propisa, izvršenje odluka kantonalnih i federalnih sudova i vršenje drugih nadležnosti povjerenih Kantonu od federalne vlasti, pripremu prijedloga budžeta, osiguranje saradnje Vlade Kantona i ombudsmena, nadzor nad istragom i krivičnim gonjenjem u vezi sa kršenjem kantonalnih zakona, kao i nad kantonalnom policijom, osiguranje da nacionalna struktura policije odražava nacionalnu strukturu stanovništva Kantona s tim da nacionalna struktura policije svake općine mora odražavati nacionalnu strukturu stanovništva te općine.²¹

U prvom sazivu Vlade Bošnjaci su imali 12 ministara ili 80%, a Hrvati 3 ministra ili 20%, od ukupno 15 ministara. U ministarstvima u kojima su Bošnjaci bili ministri, pripadnici Hrvatskog naroda dobili su zamjenička ili savjetnička mjesta. Hrvati su u tom periodu u Tuzlansko-podrinjskom kantonu dobili zna-

20 Ustavni zakon Tuzlansko-podrinjskog kantona, *Službene novine Tuzlansko-podrinjskog kantona*, br. 1. od 15.9.1994., 3.

21 Zakon o Vladi Tuzlansko-podrinjskog kantona, *Službene novine Tuzlansko-podrinjskog kantona*, br. 2. od 15.9.1994., 37.

čajno veći prostor u vlasti u odnosu na njihovu zastupljenost prema Popisu stanovništva iz 1991. godine. Imali su 20% ministara, i 30% zamjениčkih mjesta.

Od 949.621 stanovnika na regiji, njih 525.427 se izjasnilo kao Musliman (55,33%), 268.581 je bilo Srba (28,28%), a 83.320 stanovnika se izjasnilo kao Hrvat (8,78%) i 72.293 stanovnika koji su se izjasnili kao ostali ili (7,61 %) ²². Dakle, Hrvati kojih je bilo 8,78% dobili su značajno veći procenat u vlasti. Ovaj čin je bio veliki ustupak i politički korak koji je trebalo da posluži kao primjer drugim kantonima sa hrvatskom većinom, kako bi i oni postupili isto prema bošnjačkoj manjini. U ovom periodu predstavnici SDA i HDZ-a na ovom prostoru imali su izuzetno dobru saradnju. Predstavnici Srpskog građanskog vijeća su nešto kasnije, zbog nepovoljne klime u pogledu događaja sa Srebrenicom, svojevoljno odlučili da ne kandiduju kandidate za pomoćnike i savjetnike, a uprkos tome, rukovodstvo Tuzlansko-podrinjskog kantona je sa posebnom pažnjom pomagalo Srpsko građansko vijeće u Tuzli. ²³

Saradnja sa Srpskim građanskim vijećem u Tuzli, na čelu sa Mišom Božićem je posebno važna jer je tim

putem kantonalna vlast uspjela očuvati multietničnost u svome djelovanju. Da bi se shvatilo koliko je ta saradnja bila važna, treba imati u vidu činjenicu da je SDS, kao političko vođstvo agresije, u svojoj programskoj deklaraciji isticalo potrebu za "očuvanjem JNA te saradnjom sa Srpskom pravoslavnom crkvom." ²⁴ Na taj način agresor je želio sve pripadnike srpskog naroda udaljiti od svake ideje o mogućoj Bosni i Hercegovini – državi svih naroda i građana. Upravo na ovom prostoru pripadnici Srpskog građanskog vijeća su svojim učešćem u razgovorima sa vlastima, slali poruku javnosti da oni žele izgrađivati Bosnu i Hercegovinu kao multietničku i multikulturalnu zajednicu.

Na takav je način formiran Tuzlansko-podrinjski kanton, koji je nastavio funkcionisati i doprinositi poboljšanju života građana na svom području, prvo u ratnim okolnostima, a onda i u postratnom oporavku i obnovi.

ADMINISTRATIVNI I POLITIČKI ZNAČAJ TUZLANSKO-PODRINJSKOG KANTONA

Formiranje Tuzlansko-podrinjskog kantona predstavlja jedan od najvažnijih političkih i administrativnih događaja u procesu ustrojavanja

22 Federalni zavod za statistiku BiH, Popis stanovništva 1991, <https://fzs.ba/index.php/popis-stanovnistva/popis-stanovnistva-1991-i-stariji/> (10.09.2025.)

23 I.Hadžić, Političke i vojne prilike u TPK, 194.

24 Suad Arnautović, *Izbori u Bosni i Hercegovini 1990. – analiza izbornog procesa*, Promocult, Sarajevo, 1996, 41.

Federacije Bosne i Hercegovine nakon Vašingtonskog sporazuma. Kao prvi kanton koji je konstituisan u Federaciji BiH, taj je kanton imao dvostruku ulogu – praktičnu, jer je omogućio institucionalno organiziranje i funkcionisanje vlasti u ratnim i postratnim okolnostima, te simboličku, jer je pokazao da ideja federalnog uređenja može zaživjeti i u praksi.

Njegovo osnivanje imalo je veliki značaj, jer je u političkom smislu predstavljalo testni model za uspostavljanje drugih kantona. Dok su još uvijek postojala različita mišljenja u vezi sa mogućnošću implementacije Vašingtonskog sporazuma, Tuzlansko-podrinjski kanton je pokazao da se federalni koncept može pretočiti u konkretne institucionalne okvire. Osnivanje Skupštine, donošenje Ustavnog zakona i imenovanje Vlade Kantona pokazalo je spremnost lokalnih i regionalnih lidera da preuzmu odgovornost i provedu u djelo odluke donesene na državnom i međunarodnom nivou. Na taj način Tuzlansko-podrinjski kanton je postao svojevrsni predvodnik u procesu federalizacije Bosne i Hercegovine. Osnivanje ovog kantona posebno je važno ako se uzmu u obzir pokušaji opstrukcija koji su dolazili sa različitih strana. Tako su tokom 1994. i 1995. godine zbog

blokade izgradnje Federacije Bosne i Hercegovine od strane hrvatskih predstavnika, rukovodstvu ovog kantona stizale poruke da se rad kantona obustavi i da sa radom nastave organi Okruga. Malo se zna da je to tražio i Haris Silajdžić. Također, i pojedini načelnici općina koje su ušle u sastav kantona pokušali su usporiti rad jer se sa osnivanjem kantona njihova nadležnost u vršenju vlasti umanjila. Uprkos svim tim opstrukcijama, Kanton je i dalje funkcionisao. Tome je veliki doprinos dao i predsjednik Alija Izetbegović, koji je, uz podršku vrha SDA kao vladajuće političke partije, potencirao brzo uspostavljanje Federacije Bosne i Hercegovine.²⁵ Da bi što prije došlo do dogovora o implementaciji svih odredbi Vašingtonskog sporazuma, tokom jula i avgusta 1994. godine više puta su se sastajala politička rukovodstva SDA i HDZ-a BiH.²⁶ Iz te činjenice razumljiva je podrška predsjednika Izetbegovića osnivanju i djelovanju ovog prvoformiranog kantona.

Tuzlansko-podrinjski kanton je od samog početka imao širok spektar nadležnosti koje su mu omogućavale visok stepen političke i administrativne samostalnosti. Skupština Kantona donosila je zakone, budžet, ustavne i poslovničke propise, birala predsjednika Kantona

25 I. Hadžić, A. Hadžić, Političke i vojne prilike u TPK, 191.

26 Osman Brka, *SDA-Ljudi i događaji u političkom pokretu Bošnjaka*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2007, 435-435

i kantonalne sudije, te imala mogućnost potvrđivanja Vlade i međunarodnih sporazuma u skladu sa federalnim ustavnim okvirom. Vlada Kantona je provodila politiku, donosila podzakonske akte, izvršavala zakone i koordinirala rad ministarstava. Posebno se ističu nadležnosti u oblasti obrazovanja, pravosuđa, unutrašnjih poslova i zdravstva, na osnovu kojih je kanton uspio očuvati visok nivo funkcionalne autonomije. Također, značajna je pomoć kantonalnih vlasti Drugom korpusu Armije Republike Bosne i Hercegovine u organizaciji odbrane, a važno je spomenuti i aktivnosti na polju zbrinjavanja raseljenih osoba i izbjeglica.

Budžet Kantona za 1994. godine iznosio je 6.600.000 DM, od čega je čak 70% izdvajano za potrebe odbrane.²⁷ Od iznimnog značaja bila su i izdvajanja za pomoć prognanim licima na prostoru Tuzle kao i za poboljšavanje uslova života u zaštićenim zonama Srebrenice i Žepe. Od međunarodnih organizacija, prisutnih u Tuzli više puta traženo je da obezbijede prevoz neophodnih roba do Srebrenice, kojih je u Tuzli bilo u velikim količinama. Cijena soli u Srebrenici u tom periodu bila između 35 i 80 DM po kilogramu.²⁸ Nažalost,

humanitarne organizacije nisu pozitivno odgovorile tim pozivima, a Vlada Tuzlansko-podrinjskog kantona je nastavila pružati pomoć u onim segmentima u kojima je to bilo moguće.

U institucionalnom pogledu, značajno je da je Tuzlansko-podrinjski kanton već na početku uspostavio relativno uravnotežen odnos između zakonodavne i izvršne vlasti. Iako je predsjednik Kantona imao veoma široke ovlasti, postojali su i jasni mehanizmi kontrole kroz Skupštinu i Vladu, što je doprinosilo transparentnijem i odgovornijem vođenju politike.

Posebna vrijednost Tuzlansko-podrinjskog kantona ogledala se u njegovom multietničkom karakteru i spremnosti da očuva inkluzivni pristup u vođenju politike. Dok su druge regije prolazile kroz procese etničkog homogeniziranja, Tuzlansko-podrinjski kanton je nastojao zadržati model zajedničkog političkog djelovanja. Načelni dogovor o uključenosti Bošnjaka, Hrvata i Srba u rad Skupštine i Vlade pokazao je da je ova regija imala poseban potencijal da bude simbol multietničke Bosne i Hercegovine, naročito kada uzmemo u obzir da je "*multilateralnost jedna od bitnih strukturalnih ka-*

27 Izet Hadžić, *Strukturalno-funkcionalni aspekti političkog života na tuzlanskoj regiji od 1990. do 1996. godine*, magistarski rad, Fakultet političkih nauka UNSA, Sarajevo, 2001, 116.

28 Nijaz Mašić, *Istina o Bratuncu, agresija, genocid i oslobodilačka borba 1992-1995*, Dentus, Tuzla, 1996, 123-124.

Tabela o uspostavljanju kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine. Podaci o datumima osnivanja preuzeti sa zvaničnih web stranica kantona u FBiH. Korišteni datumi usvajanja ustava kantona, odnosno konstituirajućih sjednica skupština.

Naziv kantona	Datum uspostave
Unsko-sanski kanton	27. 05. 1995.
Posavski kanton	10. 04. 1996.
Tuzlansko-podrinjski kanton	22. 08. 1994.
Zeničko-dobojski kanton	20. 09. 1995.
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	18. 09. 1996.
Srednjobosanski kanton	28. 03. 1996.
Hercegovačko-neretvanski kanton	23. 12. 1996.
Zapadnohercegovački kanton	26. 03. 1996.
Kanton Sarajevo	11. 03. 1996.
Kanton 10 (Hercegbosanski)	12. 12. 1996.

rakteristika bosanskohercegovačkog društva od najranijih vremena".²⁹

Učešće Hrvata u Vladi, kao i uravnoteženost u dodjeli funkcija, u to vrijeme predstavljalo je važnu političku poruku o spremnosti na saradnju i kompromis. Time je Tuzlansko-podrinjski kanton postao kanton koji se po svom inkluzivnom karakteru izdvajao od ostalih.

Administrativni i politički značaj Tuzlansko-podrinjskog kantona posebno dolazi do izražaja u ratnim i neposredno postratnim okolnostima. Dok je još trajao rat, formiranje kantonalnih struktura vlasti omogućilo je bolju koordinaciju odbrane, ali i osiguranje minimalnog funkcionisanja civilnog života. Kanton je preuzeo nadležnosti u oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite i unutrašnje sigurnosti, čime je

osigurana izvjesna stabilnost u svakodnevnom životu građana. Nakon završetka rata, Tuzlansko-podrinjski kanton je postao jedan od kantona koji je najbrže pokrenuo procese obnove i razvoja. Stabilne političke institucije omogućile su obnovu infrastrukture, nastavak rada industrijskih postrojenja, revitalizaciju obrazovnih i kulturnih institucija, te jačanje privrednih potencijala. Na taj način je postao primjer kako lokalna i regionalna vlast može doprinijeti postratnoj konsolidaciji društva.

Uz politički značaj, Tuzlansko-podrinjski kanton imao je i specifične prednosti u ekonomskom i društvenom smislu. Kao prostor bogat prirodnim resursima – ugljem, soli, šumama i vodnim potencijalima, imao je izuzetno važnu privrednu bazu. Razvijena hemijska

²⁹ Mensur Husić, *Multilateralnost bosanskohercegovačkog društva*, Institut za društvena i religijska istraživanja Tuzla, Tuzla, 2022, 21.

industrija, rudarska postrojenja, kao i poljoprivredni potencijali činili su ovu regiju značajnim privrednim centrom. Postojanje Univerziteta u Tuzli i razvijenog kulturnog života davali su Kantonu posebnu intelektualnu dimenziju. Time se ovaj kanton izdvajao ne samo kao administrativno-politički, već i kao privredno-kulturni centar sjeveroistočne Bosne. Stabilnost institucija, očuvanje multietničkog karaktera i relativno brz ekonomski oporavak pokazali su da može poslužiti kao model drugim dijelovima Bosne i Hercegovine.

Ako se govori o praktičnom značaju formiranja kantona i životu građana prije i poslije formiranja, najbolje je da uporedimo cijene osnovnih namirnica u tim periodima. Tako možemo istaći da je prije potpisivanja Vašingtonskog sporazuma i formiranja Tuzlansko-podrinjskog kantona život ljudi bio izuzetno težak, pod uslovima potpune blokade, a vlast je bila prinuđena da uvede programe preživljavanja. Humanitarna pomoć bila je osnovni izvor života, a životne namirnice dostigle su enormne cijene. Tako je cijena brašna bila 30 DM/kg, šećera 50 DM/kg, ulja 50 DM/l, kafe 110 DM/kg, benzin 30 DM/l a cigarete 20 DM po paklu. Nakon otvaranja slobodnih komunikacija prema Hrvatskoj, cijene su značajno smanjene, pa je cijena brašna bila 0,5

DM/kg, šećera 1,5 DM/kg, ulja 2,5 DM/l, kafe 5 DM/kg, benzina 1 DM/l i cigareta 1 DM po paklu.³⁰ Iz ovih podataka se najbolje vidi koliko su građani u pozitivnom smislu osjetili prestanak neprijateljstva sa HVO i Hrvatskom i mirovne aranžmane Vašingtonskog sporazuma, koji je uključivao formiranje Federacije i kantona, ali i veću dostupnost proizvoda i lakši dolazak do životnih potrepština.

S obzirom da ističemo činjenicu da je Tuzlansko-podrinjski kanton prvi formiran u Federaciji Bosne i Hercegovine, važno je da istaknemo i hronologiju formiranja ostalih kantona.

Iz navedenih podataka jasno se vidi koliko je Tuzlansko-podrinjski kanton vremenski prednjačio nad drugim kantonima u smislu osnivanja, te je tako poslužio kao model i primjer za uspješnu uspostavu kantonalnih struktura vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Upravo zbog ovih specifičnosti, Tuzlansko-podrinjski kanton je u političkom i administrativnom smislu zauzeo posebno mjesto u procesu izgradnje moderne Bosne i Hercegovine. Njegovo iskustvo potvrđuje da uspješno funkcionisanje kantonalnih institucija zavisi od sposobnosti da se povežu politička inkluzivnost, institucionalna stabilnost i društveno-ekonomski razvoj.

30 I. Hadžić, A. Hadžić, Političke i vojne prilike u TPK, 191.

ULOGA GRAČANICE I DRUGIH OPĆINA U NASTANKU I RAZVOJU TUZLANSKO-PODRINJSKOG KANTONA

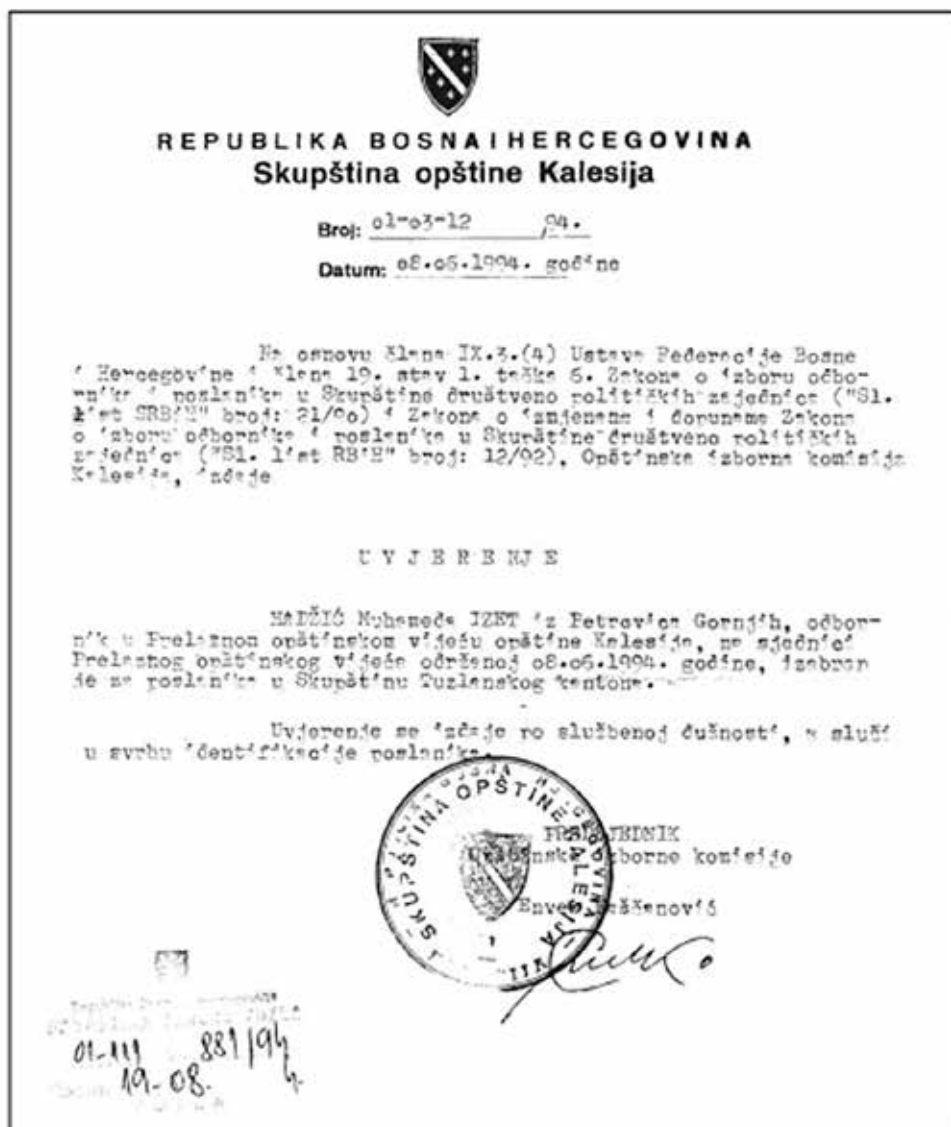
Proces osnivanja Tuzlansko-podrinjskog kantona ne može se sagledati jednostrano niti reducirati samo na odluke donesene u institucijama u Tuzli kao centru kantona. Važnu ulogu u ovom procesu imale su sve općine koje su ulazile u sastav Tuzlansko-podrinjskog kantona, među kojima je i Gračanica. Na početku ističemo činjenicu da su općine delegirale poslanike za Prvi saziv Skupštine Tuzlansko-podrinjskog kantona, što je predstavljalo uslov održavanja Skupštine. Na takav način kantonalna vlast imala je direktnu povezanost sa lokalnim skupštinama općina, te je to predstavljalo olakšavajuću okolnost u smislu kasnijeg provođenja donesenih odluka. Također, preko poslanika, kantonalne vlasti imale su direktan legitimitet, uzimajući u obzir da su izabrani od strane lokalnih skupština, odnosno općinskih vijeća, čiji poslanici su povjerenje dobili od građana na izborima. Time su i općine jednim dijelom implementirale Ustav Federacije Bosne i Hercegovine i organizovale općinska vijeća umjesto skupština, a predsjednici izvršnih odbora općina, postali su načelnici općina. Članovi izvršnih odbora ušli su u sastav kabineta na-

čelnika. Na takav način su općine dale svoj ogroman doprinos samom legitimitetu osnivanja Tuzlansko-podrinjskog kantona.

Svaka od općina doprinijela je, u skladu sa svojim potencijalima i resursima, nastanku i kasnijem funkcionisanju kantonalnih institucija. Doprinos Gračanice u ovom radu ističemo zbog specifičnosti časopisa u kojem se objavljuje, no ne smijemo zanemariti ni ulogu ostalih općina koje su ušle u sastav Tuzlansko-podrinjskog kantona.

Gračanica je već prije rata bila poznata kao razvijena industrijska sredina, s izgrađenom infrastrukturom i dugom tradicijom zanatstva i privrede. Uzimajući u obzir općine koje se ušle u sastav kantona, Gračanica je 1991. godine sa 8202 radnika bila treća općina po broju zaposlenih, odmah nakon Tuzle i Lukavca. Po pitanju broja preduzeća i privatnih firmi bila je druga, odmah nakon Tuzle.³¹ Tokom agresije i u postratnim godinama, ovaj ekonomski potencijal dao je snažan doprinos stabilizaciji šire regije. Do uspostavljanja mira, privredna djelatnost Gračanice bila je ugrožena, ali je i tom periodu opstala i doprinosila prema ratnim uslovima i mogućnostima. Osim privrednog značaja, Gračanica je bila i važan izvor političkih i stručnih kadrova koji su učestvovali u radu Skupštine i Vlade Tuzlansko-podrinjskog

31 Hazim Vikalo, Tuzlansko-podrinjski kanton u Federaciji Bosne i Hercegovine i Bosni i Hercegovini, *Gračanički glasnik* 6/3, Gračanica, 1998, 46-47.

Slika 2: Uvjerjenje o izboru za poslanika, Općina Kalesija – poslanik Izet Hadžić (H. Rančić (ur.), Skupština Tuzlanskog kantona 1994.-2004., 18)

kantona. Među njima su se nalazili vrlo sposobni pojedinci koji su aktivno sudjelovali u kreiranju prvih kantonalnih zakona i institucija. Gračanica je bila primjer lokalne sre-

dine koja je spojila privrednu snagu i kadrovsku spremnost u službi razvoja, kantonalnih struktura. Prije toga, po funkcionisanju civilne vla-

sti u uslovima rata i poluokruženja, služila je za primjer,

Gračanicu su kao poslanici u prvom sazivu Skupštine Tuzlansko-podrinjskog kantona predstavljali:

- Ibrahim Nurkić, rođen 5. juna 1957. godine u Škahovici, općina Gračanica. Bio je profesor ONO i DSZ, a u Skupštinu je izabran kao član Liberalne stranke.
- Ahmed Spahić, rođen 20. jula 1962. godine u Gračanici. Privatni je poduzetnik, u Skupštinu je izabran kao član SDA.
- Rusmir Djedović, rođen 11. marta 1959. godine u Gračanici. U Skupštinu je izabran kao profesor geografije i član SDA.
- Amira Bravić, rođena 23. decembra 1943. godine u Gračanici. pravnica, u Skupštinu izabrana kao član SDP-a.
- Muhibija Šestan, rođen 7. juna 1966. godine u Gračanici. Medicinski tehničar, u Skupštini je bio kao član SDA.³²

Sam sastav poslanika, gledajući na političke partije iz kojih su dolazi, govori nam da je politički pluralitet,

uprkos ratnim okolnostima, u ovoj pćini imao prioritet.

Važno je spomenuti i tadašnjeg načelnika Općine Gračanice, Hazima Vikala, koji je u tim vremenima bio vodeća politička ličnost Gračanice. Dao je značajan doprinos u radu Okruga Tuzla, a kao veoma elokventan kadar, sa izraženim organizacionim sposobnostima, istakao se i u procesu formiranja samog kantona. U nešto kasnijem periodu postao je i predsjednik Vlade kantona.

Jedan od ministara bez portfelja u prvoj vladi kantona bio je i Muhamed Ibrahimović, kandidovan iz Gračanice, koji je dao značajan doprinos formiranju i radu prvih struktura Tuzlansko-podrinjskog kantona. Kasnije će obavljati značajne funkcije, kako u lokalnoj tako i na višim nivoima vlasti.³³

U kontekstu ratnih okolnosti neizostavno je spomenuti doprinos gračaničkih boraca odbrani kantona, ali i države Bosne i Hercegovine. Kroz 111., odnosno 221. gračaničku brigadu Armije RBiH tokom odbrane prošlo je oko 7000 boraca, uključujući 60 žena. U borbi za Bosnu i

32 H. Rančić (ur.), *Skupština Tuzlanskog kantona 1994.-2004.*, 25.

33 Rođen je u Stjepan Polju kod Gračanice 1960. godine. Diplomirao je orijentalistiku u Prištini 1986. godine, nakon čega je u Bagdadu radio za bosanskohercegovačke i slovenske firme. Tokom agresije bio je na čelu Opštinskog sekretarijata za odbranu, kraće vrijeme predsjednik Izvršnog odbora općine Gračanica, a nakon toga biran je i za načelnika općine Gračanica. Obavljao je i funkciju načelnika Uprave za odbranu Tuzlanskog kantona pri Ministarstvu odbrane FBiH, a od 1998. do 2012. je bio poslanik u Predstavničkom domu Parlamenta FBiH, u kojem je jedan period obnašao i ulogu predsjedavajućeg. Tokom 2012. godine obavljao je i funkciju ministra odbrane Bosne i Hercegovine, a od 2014. do 2018. godine ponovno je bio poslanik u Parlamentu FBiH. Izvor: Muhamed Ibrahimović, Biografija, <https://imovinapoliticara.cin.ba/politicari/muhamed-ibrahimovic> (pregled 06.10.2025.)

Slika 3: Predsjednik Izetbegović na Visu, 19. oktobar 1994. (Ibrahim Nurkić, *Sjećanja na period organizacije otpora i odbrane od velikosrpske agresije (1992. godine)*, Gračanički glasnik 53/27, Gračanica, 2022., 188.)

Hercegovinu njih 234 je ubijeno od strane agresora, a 1077 je ranjeno. Mnogi borci su nagrađeni različitim priznanjima i zahvalnicama, a njih 11 je odlikovano značkom zlatni lji-ljan. Iz svih ovih podataka vidljiv je doprinos gračaničkih boraca odbrani Bosne i Hercegovine.³⁴

Pored mnogih drugih važnih bitaka, u kontekstu nastanka Tuzlansko-podrinjskog kantona, važno je spomenuti bitku za oslobođanje Visa, dominantne kote iznad

Gračanice. Akcija je planirana u okviru Operativne grupa 2, čije sjedište je bilo u Gračanici, a u njoj su pored gračaničkih, učestvovali i borci iz drugih susjednih općina. Akcija je počela 7. avgusta 1994. godine i bila je uspješna. Iako plan akcije nije u potpunosti realiziran, u teritorij pod kontrolom Armije Republike Bosne i Hercegovine ušlo je novih 14 kvadratnih kilometara teritorije i Vis, najveći vrh planine Trebave.³⁵ Ovaj čin je posebno bio važan jer je nakon

34 Edin Šaković, Gračanlije u odbrani bosne, <https://gracanica.gov.ba/gracanlije-u-odbrani-bosne-osnivanje-i-ratni-put-111-221-brdske-brigade-gracanica> (07.10.2025)

35 Sead Selimović, i dr., *Drugi korpus Armije Republike Bosne i Hercegovine 1992-1995.*, Ministarstvo za boračka pitanja TK, Tuzla, 2017, 383-385.

njega u kratkom vremenskom periodu formiran Tuzlansko-podrinjski kanton. Gračanički, ali i drugi borci, svojim podvizima ohrabрили su i zvaničnike i stanovništvo u daljnjim koracima, a prvi od njih bilo je formiranje kantona. Gračanicu, kao i dominantnu kotu Vis, ubrzo je posjetio predsjednik Alija Izetbegović, čestitao borcima, te dao podršku radu i konstituisanju kantonalnih organa.

Gračanica je, uzimajući u obzir općine koje su ušle u sastav kantona, treća po visini ratne štete, odmah nakon Gradačca i Kalesije. Prema nepotpunim podacima, pretrpjela štetu od 73 miliona DM.³⁶ Stanovništvo Gračanice je i pored ovih gubitaka nastojalo doprinijeti razvoju i kantona i države, kroz različite načine. Tako pored ekonomskog, političkog, vojnog i kadrovskeg doprinosa, možemo spomenuti i kulturnu djelatnost koja je u Gračanici djelovala i tokom agresije. Tako tadašnji načelnik Gračanice Hazim Vikalo, u uvodnom govoru na otvaranju manifestacije *Gračanica BiH s ljubavlju* 1996. godine kaže: *"Kad je bilo najteže, kad nije bilo ni struje, ni hljeba, kad ničega nije bilo, u Gračanici se ipak živjelo i proizvodilo, štampale su se novine i knjige, igrale pozorišne predstave, pravljena muzika i televizija i poezija. Gračanica se tako uspjela sačuvati od zla i preživjeti za Bosnu-zemlju različitosti i ljubavi."*³⁷ Znajući

da je očuvanje kulture ustvari očuvanje naroda, jer narod bez kulture ide putem nestanka, zaključujemo da je Gračanica doprinijela odbrani i kroz kulturne djelatnosti, što će svakako imati efekta u kasnijem razvoju i kantona, ali i države.

Posebno mjesto u procesu nastanka i funkcionisanja Tuzlansko-podrinjskog kantona imala je i Tuzla, kao najveći grad i administrativno središte. U Tuzli su održavane sjednice Skupštine, formirana Vlada i razvijene ključne institucije kantona. Tuzla je bila centar ne samo zbog svoje veličine i geografskog položaja, već i opozicionog karaktera vlasti, što je davalo specifičnu dimenziju kantonalnoj organizaciji. Kao univerzitetski, kulturni i privredni centar, sa velikim brojem intelektualaca, organizovanih kroz bošnjačke političke i druge strukture kao što su Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Muslimansko akademsko društvo žena Tuzla, Preporod i sl., Tuzla je doprinijela da kantonalna administracija relativno brzo profunkcioniše, čak i u ratnim okolnostima. Ova udruženja su svojim radom anulirala oportune stavove grupa i pojedinaca sa početka agresije.

Pored Gračanice i Tuzle, značajan doprinos dale su i druge općine. Lukavac je bio poznat po razvijenoj industriji, naročito u oblasti hemije

36 Više detaljnih podataka: Hazim Vikalo, Tuzlansko-podrinjski kanton, 44-48.

37 Hazim Vikalo, Gračanica je svjetla obraza izašla iz rata, *Gračanički glasnik* 2/1, Gračanica, 1996, 6.

Slika 4: Tuzla u toku 1994. godine (Slike Tuzle, ratna '94., <https://bhstring.net/tuzlauslikama/tuzlarije/viewnewnewsb.php?id=20446>, (21.10.2025.))

i rudarstva, što je imalo veliki značaj za privrednu stabilnost regije. Živinice i Kalesija su, sa snažnim privrednim i demografskim razvojem, bile važan faktor u jačanju kantonalnih kapaciteta. Srebrenik i Gradačac su, zahvaljujući geografskom položaju i privrednim resursima, činili stabilne oslonce u sjevernom dijelu regije. Manje općine, poput Čelića, Kladnja, Doboj-Istoka, Sapne i Teočaka, iako ograničenih resursa, imale su veliki strateški značaj, posebno u pogledu odbrane Republike Bosne i Hercegovine.

Značajno je spomenuti da je prvobitni plan bio da se kanton zove

Tuzlansko-zvornički, ali je prioritet dobio prijedlog SDA da se kanton nazove Tuzlansko-podrinjski kako bi se jasno poslala poruka da Podrinje pripada prostoru koji uključuje Federacija jer na tom prostoru uglavnom žive Bošnjaci sa manjim procentom srpskog stanovništva, a pojam Podrinje u ovom slučaju obuhvata pored Zvornika i Bratunac, Vlasenicu i Srebrenicu.³⁸ Naravno, prvobitno zbog nemogućnosti aktivnog sprovođenja odluka uslijed ratnih okolnosti, a kasnije i na osnovu Dejtonskog mirovnog sporazuma, ove općine nisu postale dio Tuzlansko-podrinjskog kantona u praksi, iako su prvobitno

38 I. Hadžić, A. Hadžić, Političke i vojne prilike u TPK, 190.

njihovi predstavnici učestvovali u formiranju Kantona. Izuzetak je dio općine Zvornik koji uključuje 10 naselja na sjeverozapadnom dijelu, koji je bio pod kontrolom Armije RBiH. Od tih naselja formirana je općina Sapna, koja je ušla u sastav kantona. Potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma Bošnjaci su bili primorani da se odreknu i Podrinja i brojnih drugih sredina na teritoriji Bosne i Hercegovine, iako su na ovim prostorima pred agresiju bili većinsko stanovništvo. Podrinje je na taj način žrtvovano, a bošnjački životni prostor smanjen.³⁹

Važan segment doprinosa općina jeste i očuvanje multietničkog karaktera regije. U svim općinama sačuvana je saradnja između Bošnjaka, Hrvata i drugih građana, što je imalo pozitivan efekat i na kantonalnom nivou. Time je potvrđeno da kantonalna struktura ne počiva samo na administrativnim i pravnim okvirima, nego i na društvenom konsenzusu i političkoj koheziji. Načelnik općine Gračanica iz tog perioda Hazim Vikalo izjavio je: *“Ovi ljudi sačuvali su tuđe bogomolje. Njihove su srušili. Duh ovoga grada niko nije mogao srušiti”*⁴⁰ Iz ove njegove izjave jasno je uočljiva namjera stanovnika i njihovih predstavnika u vlasti da žive u multikulturalnoj sredini sa svima, ne osvrćući se šta su ura-

dili drugi koji su došli sa istoka ili zapada.

Na osnovu iznesenih činjenica može se zaključiti da je nastanak Tuzlansko-podrinjskog kantona rezultat zajedničkog djelovanja svih općina koje su ušle u njegov sastav. Gračanica je dala doprinos kroz ekonomske, vojne i kadrovske resurse, Tuzla je predstavljala politički i administrativni centar, dok su druge općine, svaka u skladu sa svojim mogućnostima, doprinijele kroz privredne, demografske, geografske i strateške potencijale. Upravo ta sinergija omogućila je da Tuzlansko-podrinjski kanton bude prvi formirani kanton u Federaciji Bosne i Hercegovine i da postane model regionalne organizacije vlasti u složenim ratnim i poratnim okolnostima.

ZAKLJUČAK

Osnivanje Tuzlansko-podrinjskog kantona predstavlja ključni trenutak u procesu institucionalnog ustrojanja Federacije Bosne i Hercegovine, pri čemu se naročito ističe njegova uloga kao prvog kantona u okviru federalnog sistema. Analiza historijskih, političkih i administrativnih okolnosti jasno pokazuje da je uspostava kantonalnih institucija Skupštine, Vlade i ministarstava bila rezultat koordiniranog djelo-

39 Smail Čekić, *Dejtonski (mirovni) sporazum – legalizacija genocida u Republici Bosni i Hercegovini*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2016., 1479.

40 Hazim Vikalo, Gračanica je svjetla obraza izašla iz rata, 6.

vanja lokalnih i regionalnih aktera, prilagođenog kompleksnim ratnim uvjetima. Nakon usvajanja Vašingtonskog sporazuma, rukovodstvo Okruga Tuzla, zajedno sa ostalim predstavnicima iz lokalnih sredina zauzelo je čvrste stavove i odlučilo sporazum praktično primijeniti. Konstituisanje Skupštine, 22. avgusta 1994. godine, imenovanje rukovodstva, te formiranje Vlade sa 15 ministara pokazali su da kantonalne institucije mogu funkcionisati čak i u ratnim uslovima. Osnivanjem kantona, njegove institucije su sa manje ili više poteškoća preuzimale nadležnosti od općina i federalne vlasti. Iako su mnogi, pa i sam Silajdžić, tražili da se implementacija sporazuma uspori, do toga nije došlo, a predsjednik Izetbegović je davao snažnu podršku i insistirao na radu kantona.

Poseban značaj kantona ogleda se u očuvanju multietničkog karaktera regije, pri čemu je učešće Hrvata u vlasti bilo znatno povećano u odnosu na njihovu zastupljenost prema popisu stanovništva, što je trebalo poslužiti kao primjer da bi i kantoni sa hrvatskom većinom slično postupili. Saradnja Bošnjaka i Hrvata, kao i saradnja sa Srpskim građanskim vijećem u Tuzli omogućila je inkluzivno donošenje odluka. Doprinos općina koje čine kanton je značajan, a doprinijele su privrednim, ekonomskim i vojnim resursima kao i ljudskim potencijalom. Također, općine su jed-

nim dijelom implementirale Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, jer su umjesto skupština organizovale općinska vijeća, a predsjednici izvršnih odbora postali su načelnici. Delegiranje poslanika za prvi saziv Skupštine Tuzlansko-podrinjskog kantona doprinijelo je legitimitetu Skupštine, ali i regularnom procesu formiranja kantona. Sinergija ovih elemenata omogućila je ne samo funkcionalnost kantona tokom rata, već i ubrzani postratni oporavak, uključujući stabilizaciju ekonomije, obnovu infrastrukture i nastavak obrazovnog i kulturnog života.

Ovaj rad je, pored informacija o nastanku Tuzlansko-podrinjskog kantona i doprinosu lokalnih zajednica istom, otvorio i neka druga važna pitanja poput ideje o mogućoj autonomiji tuzlanske regije iz 1992. godine. Odgovori na ta pitanja zahtijevaju značajnija historijska i politološka istraživanja.

Analitički gledano, Tuzlansko-podrinjski kanton predstavlja primjer moguće implementacije Vašingtonskog sporazuma, odnosno uspješnog rada institucija koje su trebale biti konstituisane ovim sporazumom. Poslušio je kao primjer drugim regijama u Bosni i Hercegovini. S aspekta političke teorije i upravljačkih praksi, formiranje i učvršćivanje ovog kantona potvrđuje da stabilnost i funkcionalnost institucija zavisi od sposobnosti da se usklade različiti interesi, administrativna autono-

mija i socio-ekonomski kapaciteti lokalnih zajednica. Njegovo osnivanje i rad tokom agresije pokazuje da je kanton bio ne samo administrativna jedinica, već i praktičan model implementacije Vašingtonskog sporazuma i doprinos ekonomskom, društvenom i sigurnosnom razvoju regije.

Literatura

a) Knjige, naučni i stručni radovi

Arnautović Suad, Izbori u Bosni i Hercegovini 1990. – analiza izbornog procesa, Promocult, Sarajevo, 1996

Begić Kasim, *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma (1991-1996)*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1997.

Brka Osman, *SDA-Ljudi i događaji u političkom pokretu Bošnjaka*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2007.

Čekić Smail, Dejtonski (mirovni) sporazum – legalizacija genocida u Republici Bosni i Hercegovini, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2016.

Hadžić Izet, Hadžić Ahmed, Političke i vojne prilike u Tuzlansko-podrinjskom kantonu u godini Daytonskog mira, *Historijski pogledi* 6, Tuzla, 2021.

Hadžić Izet, *Strukturalno-funkcionalni aspekti političkog života na tuzlanskoj regiji od 1990. do 1996. godine*, magistarski rad, Fakultet političkih nauka UNSA, Sarajevo, 2001.

Husić Mensur, *Multilateralnost bosanskohercegovačkog društva*, Institut

za društvena i religijska istraživanja Tuzla, Tuzla, 2022.

Kurtćehajić Suad, Prilozi za politički sistem Bosne i Hercegovine, Futur art, Sarajevo, 2017.

Mašić Nijaz, Istina o Bratuncu, agresija, genocid i oslobodilačka borba 1992-1995, Dentus, Tuzla, 1996.

Mevkić Alija, *Devolucija političkog uređenja Bosne i Hercegovine u vremenu agresije 1992-1995*, Filozofski fakultet u Tuzli, Tuzla, 2024.

Nurkić Ibrahim, Sjećanja na period organizacije otpora i odbrane od velikosrpske agresije (1992. godine), Gračanički glasnik broj 53, Gračanica, 2022.

Rančić Hazim (ur.), *Skupština Tuzlanskog kantona 1994.-2004.*, Skupština Tuzlanskog kantona, Tuzla, 2004.

Selimović Sead, i dr., *Drugi korpus Armije Republike Bosne i Hercegovine 1992-1995.*, Ministarstvo za boračka pitanja TK, Tuzla, 2017.

Silajdžić Haris, *Albanija i SAD kroz arhive Vašingtona*, Oslobođenje Public, Sarajevo, 1991.

Vikalo Hazim, Gračanica je svjetla obraza izašla iz rata, *Gračanički glasnik* 2/1, Gračanica, 1996.

Vikalo Hazim, Tuzlansko-podrinjski kanton u Federaciji Bosne i Hercegovine i Bosni i Hercegovini, *Gračanički glasnik* 6/3, Gračanica, 1998.

b) Dokumenti

Federalni zavod za statistiku BiH, Popis stanovništva 1991, <https://fzs.>

ba/index.php/popis-stanovnistva/popis-stanovnistva-1991-i-stariji/ (10.09.2025.)

Ustavni zakon Tuzlansko-podrinjskog kantona, u: *Službene novine Tuzlansko-podrinjskog kantona br. 1*. od 15.9.1994.

Zakon o Vladi Tuzlansko-podrinjskog kantona, u: *Službene novine Tuzlansko-podrinjskog kantona br. 2*. od 15.9.1994.

c) Internet izvori

Bešlagić Selim i Pračer Tomislav, Telefonski razgovor 13. maj 1992., <https://www.youtube.com/watch?v=eT8kVgnrUOI> (16.09.2025.)

Bešlagić Selim i Pračer Tomislav, Televizijski susret, 13. maj 2008.,

<https://www.youtube.com/watch?v=6Db9SSptB9s> (16.09.2025.)

Ibrahimović Muhamed, Biografija, <https://imovinapoliticara.cin.ba/politicari/muhamed-ibrahimovic> (06.10.2025.)

Slike Tuzle, ratna '94., <https://bhstring.net/tuzlauslikama/tuzlarije/viewnewnewsb.php?id=20446>, (21.10.2025.)

Šaković Edin, Gračanlije u odbrani Bosne, <https://gracanica.gov.ba/gracanlije-u-odbrani-bosne-osnivanje-i-ratni-put-111-221-brdske-brigade-gracanica> (07.10.2025)

SUMMARY

TUZLA-PODRINJE CANTON – THE FIRST ESTABLISHED CANTON IN THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

This paper explores the context of the establishment of the Tuzla-Podrinje Canton as the first canton within the Federation of Bosnia and Herzegovina, constituted on August 22, 1994, and examines its historical, political, and administrative significance. The focus is placed on the pioneering role of the Tuzla-Podrinje Canton in creating the cantonal system within the new federal structure, as well as on the organization of its first governmental institutions — the Cantonal Government and Assembly. The functional role of Tuzla as the seat of the cantonal administration and as the political, economic, and cultural center of the region is given particular emphasis. Through the analysis of relevant documents, scholarly works, legislative acts, and secondary sources, the paper outlines the process of establishing administrative structures, preserving the region's multiethnic character, and strengthening local stability under complex wartime circumstances. While primarily addressing the Canton as a whole, it also considers the contribution of Gračanica and other municipalities, whose human, economic, and social resources enabled the operation of the first cantonal institutions. The study further highlights the influence of the Tuzla-Podrinje Canton on the formation of other cantons in the Federation of Bosnia and Herzegovina, its contribution to the decentralization of government, and the strengthening of regional identity. The aim is to provide a historical, political, and administrative overview of the creation of the first canton, while underscoring the importance of regional units for understanding the formation of the federal system and regional development in Bosnia and Herzegovina.

